

VIVENCIES DE LA GUERRA CIVIL (3)

Reprenent el fil d'aquestes diguem-ne memòries, vaig començar el darrer escrit amb aquestes paraules: *"Ens esperava la gran batalla, la de l'Ebre"*. Això ho puc dir ara però el cert és que en aquells moments ningú no en sabia res. Acampats sota els frondosos ceps que quasi semblaven arbres, esperant no sabíem què, almenys, això sí, estàvem protegits del sol abrasador (ens trobàvem ja al mes de juliol) i l'aliment i l'aigua no ens mancaven. Tot estava molt tranquil, potser massa, pensava jo, quan de sobte un dia a la tarda començaren a passar per la carretera que no es trobava massa lluny d'on érem, camions carregats de barques de tota mena, grans i d'altres més petites. La nostra primera reacció, és clar, fou preguntar-nos què hi feien aquelles barques a plena muntanya... i a més en tanta quantitat doncs la caravana de camions es perllongà durant tota la tarda fins al capvespre. Allò em preocupà i vaig començar a rumiar: a plena muntanya, sense el mar ni cap riu aprop, on anirien? Malament rai, em vaig dir, això fa pudor a cremat. Encara ens preguntàvem el misteri d'aquella currua de camions carregats amb barques quan de sobte s'escampà la veu: *"Ràpid, recolliu-ho tot; els de transmissions a recollir les línies i els telèfons a totes les companyies"*. A mi, junt amb un altre company em calgué pujar a una alta muntanya i quan vam arribar al lloc de concentració la resta dels nostres companys ja es trobaven dalt els camions. Tot seguit s'inicià la marxa com sempre amb destí desconegut. Sí que recordo que quan ja portàvem uns quants quilòmetres de camí, per sobre nostre passaren una bona quantitat

d'avions de bombardeig que més tard vàrem saber havien bombardejat intensament el lloc on havíem estat acampats i també el poble de Falset. Fou el dia 24 de juliol, vigília de Sant Jaume, ho recordo bé ja que l'endemà, festa de Sant Jaume, tingué lloc l'inici de l'ofensiva del que havia de ser la batalla més important i coneguda arreu: la batalla de l'Ebre.

La nostra caravana seguia endavant malgrat que més d'una vegada haguérem de saltar dels camions i escampar-nos pels terrenys propers tot tractant de camuflar-nos dels avions que ens vingueren a bombardejar i metrallar. Sortosament les dues o tres vegades que això esdevingué ningú de nosaltres va ésser tocat. Ja érem al capvespre quan es deturà la caravana, baixàrem dels camions i ens arribà la notícia: Estàvem destinats a passar el riu, l'Ebre, per la Torre de l'Espanyol i a darrera hora s'ens envià a fer-ho per Ribarroja, ja que el pas que s'havia previst de fer mitjançant pontons havia estat destruït per l'aviació. Calgué, doncs, passar el riu per Ribarroja tota vegada que degut al nostre afortunadament retard, ja havia estat conquerit aquest poble de l'altra riba i poguérem travessar el riu passant per sobre de pontons i taulons amb una certa tranquil·litat, almenys momentàniament. Estiguérem caminant durant tota la nit passant per sobre runes del poble, a mi em va semblar que estiguérem passant pels mateixos llocs més d'una vegada, encara que potser m'ho semblava ja que era una nit molt fosca i no es podia distingir res. Quan ja es feia de dia, a primeres hores de la matinada, seguírem per un camí tot vorejant el riu que podíem veure uns quants metres més

avall nostre: Quan sortí el sol, un sol abrussador de juliol, després d'haver caminat tota la nit, sense aigua i sense haver menjat res des del dia abans de sortir de Falset, jo ja no podia més. La set es féu insuportable i més encara quan podíem veure a poca distància l'aigua del riu que per cert, malgrat l'època a ple estiu, baixava força ple. A més m'havien carregat damunt les espatlles un sac que jo ignorava el seu contingut però que pesava molt endemés del meu equipatge: Total, que ja no podia donar un pas més i en un dels descansos que s'ens permetia de tant en tant, quan el meu tinent -recordo que era basc i portava unes ulleres amb vidres molt gruixuts i a penes hi veia com vaig saber després- em manà d'aixecar-me i seguir caminant, li vaig dir que no podia més, que si no em rellevaven del sac no seguiria més. M'amenaçà amb la seva pistola tot exigint-me de seguir. Jo, que realment ja no podia més, li vaig respondre que fés el que volgués, però que m'era impossible seguir. Llavors ordenà a un altre dels meus companys es carregués el sac ja que només portava la seva motxilla. Vaig, doncs, seguir caminant. Ja no teníem ni saliva a la boca. La set era insuportable, molt pitjor que no pas la gana, quan de sobte aparegué l'aviació que féu un parell de passades tot metrallant-nos sortosament sense cap ferit. Ja érem, crec, prop de migdia, quan uns crits i aldarulls, seguit de corredisses em féu adonar que quelcom passava: efectivament els qui marxaven al cap de la llarga columna s'havien adonat que uns camps propers per on passàvem eren d'arbres fruiters, concretament perers curulls de fruits, verds encara però que malgrat tot vàrem